

חודש ציונות מערך "תרבות ישראלית"

חוברת למדריכי כיתות ד'

סרקו אותי וכנסו לאתר התנועה ולספריית ההדרכה

חודשים מאי-אוגוסט
מחלקת הדרכה - בני המושבים¹

מערך הדרכה לחודש ציונות

בנושא "תרבות ישראלית"
מיועד לשכבת כיתות ד'.

בבניית מערכי חודש סובלנות היו שותפים רבים:

שנת הוצאה: 2014
כתיבה ועריכה: נופר לוצטו וקרן חזן (מחלקת הדרכה)

מדריכים יקרים

ציונות הוא אחד מחמשת ערכי הליבה של התנועה, והוא אחד מהערכים הטעונים בחברה שלנו היום. חלק טוענים שהציונות סיימה את תפקידה, חלק אחר טוען שהציונות היא גזענית, חלקים נוספים הגדירו את המעשה הציוני כהתיישבות בהתנחלויות ובעצם כל אחד מגדיר את הציונות בשבילו.

האם זו הדרך? האם יש משהו משותף?

אנחנו בתנועה מאמינים שאנחנו צריכים להכיר ולהתחבר יותר להגדרה האחת המשותפת לנו כתנועה, הגדרה שאנחנו יכולים להתווכח עליה, להתמודד איתה ובעיקר לצעוד לקראתה.

ספרו של בנימין זאב הרצל "אלטנוילנד" נכתב אי שם ב-1902 ומלווה אותנו עד היום. הרצל כתב על מדינה מתקדמת, מדינה מוסרית, צודקת ושוויונית. החלום של רבים מאותם חלוצים, היה לא רק מדינה, שטח וגבולות. אלא גם חלום על חברה שמושתת על ערכים של יצרנות, עשייה, שיתוף ושוויון. הם עזבו בית, והורים בשביל ליצור משהו חדש, טוב יותר.

אז מה זה ציונות בשבילנו?

אנו מאמינים כי ציונות היום פרושה להיות מחובר להיסטוריה, למורשת ולתרבות היהודית. איך עושים את זה? קוראים ולומדים יחד, מעודדים סקרנות להיסטוריה. אנו בתנועת הנוער יכולים לחבר בצורה אחרת מבית הספר – חיבור חווייתי, מסקרן, מרגש. ובנוסף תפקידנו ליצור יחד תרבות: לכתוב על הדברים שמעסיקים אותנו ושאלנו שואפים אליהם, להציג, לשיר ולהביע.

אנו מאמינים שציונות היום פרושה להיות מעורב, אכפתי ולתרום למדינה ולחברה, אנו שואפים להמשיך בעידוד היציאה לשנת שירות ולגיוס משמעותי וכמובן לעודד לעשייה ביישוב ובחברה בכלל.

ציונות היא יצירת חברה, שעם היותה בלתי מושלמת עדיין היא מנסה לממש את מיטב האידיאלים הגבוהים ביותר של הדמוקרטיה הפוליטית, החברתית והתרבותית – למען תושבי ישראל ללא הבדל של אמונה דתית, גזע או מין. עלינו להמשיך לשאוף לחיות כך בעצמנו וכמובן לחנך לאותם ערכים.

"קראתי פעם לציונות אידיאל אין סופי, ואני מאמין באמת כי גם לאחר הפגת ארצנו, ארץ ישראל לא תחלף מלפיות אידיאל. כי בציונות כפי שאני מבין אותה, כלולה לא רק הפאיפה לכבדת ארץ מובטחת כחוק בשביל עצמנו האומלל, אלא גם הפאיפה לשלמות מוסרית ורוחנית."

בנימין זאב הרצל

תוכן עניינים

5 פְּעוּלָה רֵאשׁוֹנָה-הַשֵּׁפָה הָעֵבְרִית

14 פְּעוּלָה שְׁנִיָּה-צִיּוֹנוֹת בְּשִׁבְלֵי-יְצִירָה יִשְׂרָאֵלִית

18 פְּעוּלָה שְׁלִישִׁית פְּעִילוֹת שִׂיא-יוֹצְרִים תְּרֻבּוֹת

19 פְּעוּלָה רְבִיעִית-פְּרִידָה וְסִיכּוּם שָׁנָה

פעולה ראשונה: תרבות ישראלית דרך השפה העברית

מטרות הפעולה

- שהחניך יכיר דמויות חשובות בעיצוב השפה העברית - ח.ג. ביאליק ואליעזר בן יהודה.
- שהחניך יכיר בשפה העברית כמוטיב מרכזי בתרבות הישראלית.
- שהחניך יכיר בתרומתם של ביאליק ובן יהודה, כתרומה לציונות.

רקע לפעולה

הקדמה: פעולה זו תעסוק בשתי דמויות מפתח בתרבות העברית: אליעזר בן יהודה, מחייה השפה העברית, וחיים נחמן ביאליק, המשורר הלאומי. כל חלק בפעולה יוקדש לשני האנשים הללו והצגה כללית של פועלם. כמו כן, בפעולה תוצג ההשפעה של שניהם על השפה העברית בפרט והתרבות הישראלית בכלל, ומתוך כך על עיצוב הציונות.

מהלך הפעולה:

(1) חידות מילים-

מחלקים את החניכים ל-3-4 קבוצות. כל קבוצה מקבלת כרטיסיות עם מילים בעברית צחה, אותן חידש בן יהודה: שח-רחוק (טלפון). נותנים להם זמן לגלות את הפירוש של המילים הללו (רצוי לא לאפשר עזרה חיצונית אלא שהחניכים ינסו לזהות דרך הקונוטציה). בסוף הזמן, מסדרים את הכרטיסיות לפי הסדר של המספרים שעליהן בצורה אנכית כך שהאותיות המודגשות יצרו את המילה-

אליעזר בן יהודה (נספח 1)

(2) הצגת האיש-

מציגים לחניכים את אליעזר בן יהודה - מחייה השפה העברית ומספרים: " לארץ ישראל עלו יהודים מארצות רבות שדיברו בשפות זרות והיה צורך בשפה משותפת אחת לכולם, הלוא היא העברית. אולם, עד ימיו של אליעזר בן יהודה, העברית שימשה רק לתפילות ולימודי קודש. בזכות אליעזר בן יהודה הפכה העברית לשפה שאפשר להשתמש בה בחיי היומיום. לכן נוהגים להגיד שהעברית ישנה במשך 2000 שנה, ובן יהודה הוא זה שהעיר אותה, כשהמציא מילים חדשות והחיה מילים מהתנ"ך".

משמיעים/מקריאים לחניכים את השיר- אליעזר בן יהודה של ירון לונדון. (נספח 2)

(3) חשיבות העברית בחיינו-

בוחרים חניך שיקבל מהמדריך קלף. בראש כל קלף מופיעה מילה אחת אותה הוא צריך לתאר לקבוצה. בחלק התחתון של הכרטיס מופיעות שלוש עליהן חל טאבו, כלומר: במילים אלו אסור להשתמש במהלך הניסיון לתאר את המילה שבראש הקלף. תפקידו של החניך הוא לתאר את המילה שבראש הקלף בכמה

שפחות זמן -הטאבו (נספח 3) למעשה הוא משחק תפקידים בין כמה חניכים
כאשר אסור להם להשתמש במילים מסוימות. הסיטואציות מתארות תקופות
שונות במדינה. המטרה זה להראות את הקושי כאשר אין שפה משותפת.
מכאן יוצאים לדיון:

- מהי החשיבות של השפה העברית בחינוך?
- מהי תרומתו של אליעזר בן יהודה לחברה הישראלית ולהתיישבות?
- האם זו ציונות?

(4) חיים נחמן ביאליק-

עורכים תערוכה של השירים של חיים נחמן ביאליק - תולים את הטקסטים על
הקיר(נספח 4) - והחניכים צריכים להסתובב אליהם ולהיעמד ליד השיר שהכי
מדבר אליהם ומזכיר להם את תקופת הילדות. (סביר להניח שיהיו כמה חניכים
שיעמדו להיות אותו השיר). כל קבוצה שנעמדה ליד שיר של ביאליק צריכה לשיר
את השיר ולהמציא לו תנועות. כל קבוצה מציגה את השיר והתנועות.
דיון:

- חיים נחמן ביאליק נחשב למשורר הלאומי - מדוע לדעתכם?
- מהי התרומה של שיריו לתרבות הישראלית?

הרעיון הוא להראות כי אותם שירים של ביאליק מהווים זיכרונות ילדות
דומים לחניכים שגדלו עליהם. כך בעצם יצר ביאליק תרבות עברית לילדי
ישראל שהיא סוג של שפה משותפת כמו השפה שיצר אליעזר בן יהודה.
סיכום: ביאליק ובן יהודה הם דמויות משמעותיות בציונות, זאת משום שהם
בנו את התרבות של החברה היהודית בישראל דרך השפה העברית. תרומתם
להתיישבות היא דרך יצירת הרוח של העם וגיבושו סביב שפה אחת ותרבות
אחת.

אפיפית	1
עלילון	2
כרוכית	3
מיזע	4
מוז	5
תצורף	6
מצבע	7
נמנמת	8
תחפיף	9
צלמניה	10
שח-רחוק	11
מדגנים	12
מצלה	13

תשובות: 1) וופל 2) קומיקס 3) שטרודל 4) סוט-שירט 5) בננה 6) פאזל 7) טוש/לורד 8)
פיג'מה 9) שמפו 10) חנות צילום 11) טלפון 12) קורנפלקס 13)

נספח 2 - השיר

כמו הנביאים הקנאים לשם
הוא קינא לפועל ולתואר ולשם .
ובחצות, העששית בחלונו ,
היה רושם במילונו תילי תילים
מילים יפות, מילים עפות ,
מתגלגלות מן הלשון .
אליעזר, מתי תשכב לישון
הן קומתך כמעט אפיים שחה
והעברית אשר חיכתה אלפיים
היא תמתין לך עד בוא השחר .

אליעזר בן יהודה
יהודי מבדח
מילים מילים, מילים מילים
הוא בדה ממוחו הקודח .

אם נמה העברית אלפיים, נו אז מה ,
הבה נעירנה ונמציא את היוזמה ,
את המגהץ, את הפצצה, את הריהוט
בקצה נוצה בכתב רהוט .
כתב כרובית, כתב גלידה ,
כתב את כל, את כל מילון בן יהודה .
ועוד הוסיף מילים לברוא
ונוצתו המהירה לא נחה
והשפה גדלה
ולא הכירה את מראה דמותה
את מראה דמותה בבוא השחר .

אליעזר בן יהודה ...

איתמר - אכן היה לגבר
קומת תמר ויפי צורה וסבר
והלשון בפיו היתה שפת עבר
איתמר בן אבי
שאביו היה נביא
גבר כלבבי

...אליעזר בן יהודה

ובן נולד לו, וכזאת האיש אמר :
זה הבכור אקרא לו בן יהודה איתמר
שמינקות ועד קמילה, מיום בואו
בברית מילה ועד מותו -
כרותה לו ברית עם העברית
ומלחמה לו את הלעז להכרית .

<p>שמש</p> <ul style="list-style-type: none"> • חמה • צהוב • שמיים • קרניים 	<p>שואב אבק</p> <ul style="list-style-type: none"> • שאיבה • אבק • רצפה • חול
<p>אריה</p> <ul style="list-style-type: none"> • שאגה • מלך • לביאה • רעמה 	<p>בניין</p> <ul style="list-style-type: none"> • קומות • דירות • בית • לגור
<p>בית ספר</p> <ul style="list-style-type: none"> • תלמידים • מורה • ללמוד • כיתה 	<p>מכונת כביסה</p> <ul style="list-style-type: none"> • בגדים • אבקה • מסתובב • מכבס
<p>חורף</p> <ul style="list-style-type: none"> • גשם • רעמים • עונה • קור 	<p>שלג</p> <ul style="list-style-type: none"> • לבן • קפוא • הרים • סקי
<p>מגפיים</p> <ul style="list-style-type: none"> • שלולית • נעליים • חורף • מים 	<p>צעף</p> <ul style="list-style-type: none"> • צוואר • צמר • חימום • ארוך
<p>מטוס</p> <ul style="list-style-type: none"> • דיילת • טיסה • שמיים • חו"ל 	<p>כדורגל</p> <ul style="list-style-type: none"> • ספורט • מגרש • שחקנים • קבוצה
<p>פח</p> <ul style="list-style-type: none"> • זבל • לכלוך • שקית • לזרוק 	<p>אינטרנט</p> <ul style="list-style-type: none"> • מחשב • אתרים • כתובת • גלישה

בערוגת הגינה / מילים: חיים נחמן ביאליק לחן: מנשה רבינא

בן תירס צהוב המעיל
בלוריתו אז הפשיל
ובחטפו חמנית
קם לכרכר בגיל .

ויבער אז כאש
מקנאה לב הצנון
ויקפוץ לפזז
עם אחות המלפפון .

וכראות זאת הסלק
התאפק לא יכול
ויתפוש עגבנית
ויצא במחול .

ופתאום - שימו רווח -
גם הגזר זה בא
מכרכר בכל עוז
עם בת לפת עבה .

וגם צמד החמד ,
בצל ובת שום ,
התלבטו בין רגלים ,
וראו: לא גרשום !

גם בלבוס האביון -
אל אתן פי לחטוא -
בא לרקוד, במחילה ,
הוא על כל משפחתו .

ותרעש הגינה
ויהום בה כל שביל
ממחולות ונגינה
וממצהלות גיל .

רק אפון המסכן
עמד מן הצד ,
על מטהו נשען
ולא נע ולא נד .

"איכה אוכל לשוב ,
איכה אוכל לרקוד -
וציצי נשרו כבר ,
ותרמילי ריקים עוד ."

בערוגת הגינה
מסביב לחבית
עמדו לרקד
כרוב עם כרובית

זאת הסלק ראה
והנה גם הוא בא
איתו עגבנית
והשמחה רבה

לה לה לה ,
לה לה לה ,
לה לה, לה לה לה ,
איתו עגבנית והשמחה רבה .

רק הפול המסכן
עמד לו בצד
הוא נשען על מקלו
לא נע ולא נד

איך אוכל לשמוח
איל אוכל לרקוד
ותרמילי כולם
כולם ריקים עוד ?

לא שבת ולא חג ,
כי אם יום קיץ סתם ,
ובגינת הירק
קול ששון ומחול עם .

החגב בעוגב ,
בחצוצרה הצרצר - ,
רגל מי זה אפוא
ממחולות תעצר ?

ובערוגת הגינה
מסביב לחבית
קפץ כרוב, הרים שוק ,
קם לרקוד עם כרובית .

וירא זאת אבטיח
ולא יכול עוד עמוד
ובמדי הפסים רץ עם דלעת לרקוד .

לכבוד החנוכה מילים: חיים נחמן ביאליק לחן: עממי

אבי הדליק נרות לי
ושמש לו אבוקה .
יודעים אתם לכבוד מה ?
לכבוד החנוכה .

מורי נתן סביבון לי
בן - עופרת יצוקה .
יודעים אתם לכבוד מה ?
לכבוד החנוכה !

אימי נתנה לביבה לי ,
לביבה חמה, מתוקה .
יודעים אתם לכבוד מה ?
לכבוד החנוכה .

דודי נתן תשורה לי ,
פרוטה אחת שחוקה .
יודעים אתם לכבוד מה ?
לכבוד החנוכה .

הפרפר הפרח מילים: חיים נחמן ביאליק לחן: נחום נרדי

שלום לך פרח
וברכה בלי די ,
שלום וברכה
מהר ומגיא !

אשתה מכוסך
רק אגל טל חי
ועפתי כרגע
להר ולגיא .

ערב אשובה
ובפי לך שי :
ברכת ההרים
וברכת הגיא .

פֶּרֶשׁ

רוץ בן-סוסי,
רוץ ודקה!
רוץ בבקעה,
טוס בקהר.
רוצה, טוסה,
יום וליל,
פרש אני
ובן חיל!

חיים נחמן ביאליק

נדנדה

חיים נחמן ביאליק

נד, נד, נד, נד,
רד, עלה, עלה ורד!

מה למעלה? מה למטה?
רק אני, אני ואתה.

נד, נד, נד, נד,
רד, עלה, עלה ורד!

שנינו שקולים במאזניים
בין הארץ לשמים.

קן-צפור

קן לצפור
בין העצים,
ובקן לה
שלוש ביצים.
ובכל ביצה -
הס, פן תעיר
ישן לו
אפרוח זעיר.

חיים נחמן ביאליק

פעולה שניה: יצירה ישראלית

מטרות הפעולה:

1. שהחניכים יחשבו על מושג הציונות היום דרך חווית התרבות .
2. שהחניכים יכירו את התרבות הישראלית (יוצרים ועוד)
3. שהחניכים יכירו את החשיבות של יצירה ישראלית
4. שהחניכים יתכוננו לפעילות השיא- הצגה מקורית שלהם

מהלך הפעולה:

1. המדריכים נותנים לקבוצה 3 משימות, ואומרים שאחרי כל משימה שהם מצליחים, הם מקבלים 2 אותיות שירכיבו בסוף מילה(צריך להכין מראש כרטיסיות עם האותיות) (10 דק):
"צי" - למצוא חמישה שירים עם המילה שמש ולשיר אותם.
"ונ" - להתחלק לזוגות, וללכת בצורת מריצה מצד אחד של החדר לצד השני.
"ות" - על הקבוצה לרשום כמה שיותר מילים מהאותיות שקיבלו עד כה: ציון
2. אחרי שמתקבלת המילה, עורכים סבב וכל חניך אומר מה הוא יודע על המילה "ציונות". (3 דק).
3. בסיום הסבב, המדריך תולה פלקט עם פירוש המושג "ציונות" ומבקש מאחד החניכים להקריא. ההגדרה: ציונות = ציונות היא החייאת לשון ותרבות עתיקה שחזון השלום האוניברסאלי הוא מערכיה הראשיים.
נשאל את החניכים:

1. מה זאת תרבות בשבילכם?
2. האם אתם מסכימים עם המשפט?
3. למה לדבר בעברית וליצור תרבות ישראלית זה ציונות?
(5 דק)
4. בחלק הזה של הפעולה, נלמד עם החניכים על יוצרים, מוסדות ויצירות בתרבות הישראלית, בסוף כל פעילות, ניתן לחניכים כרטיסיית מידע ונקרא. (נספח א')
1. לא נפסיק לשיר אריק איינשטיין: נחלק את הקבוצה ל-2 ולפי תורות, כל פעם ניתן מילה מסוימת שנמצאת בשיריו של אריק איינשטיין ועל החניכים למצוא את השיר(נספח ב'). קבוצה שלא מצליחה, תורה עובר לקבוצה השנייה. (10 דק)
- 2.תיאטרון ישראלי: מטרת המשחק היא לגלות את מצב הרוח. נוציא מתנדב החוצה. נבחר עם שאר החניכים מצב רוח שלפיו יענו תשובות. (עצבנות, שלוה, עצב) נכניס את המתנדב ונאמר לו כי עליו לגלות משהו על אחד המשתתפים ע"י שאילת שאלות. דרך זה יגלה המתנדב את מטרת המשחק. (5 דק)

3. ספרות ישראלית: נחלק את הקבוצה ל-2 ונשחק בטרווייה ספרות ישראלית על הספרים שכולנו גדלנו עליהם. (נספח ג') (10 דק)

5. התרבות הישראלית, כמו השפה העברית, היא חלק בלתי נפרד מהגשמת החלום הציוני. התרבות שלנו, מעבר לתרומתה להעשרת העולם הפנימי שלנו, התרבות יוצרת שפה משותפת, גאווה לאומית ולמעשה מעצבת את הזהות שלנו כמדינה. נחזור למעגל ונקיים דיון על חשיבות היצירה והשפה העברית (10 דק):

1. למדתם דברים חדשים היום?

2. למה חשוב שנכיר את התרבות שלנו?

3. למה זה משנה באיזו שפה אנו מדברים?

4. מה יקרה עוד 50 שנה אם לא נדבר עברית ונהנה רק מתרבות של מדינות אחרות?

5. מה כל אחד מאיתנו יכול לעשות בשביל לשמר את השפה והתרבות העברית?

6. בחלק האחרון של הפעולה, בצורה דמוקרטית, מחליטים על הצגה שמעלים מול ההורים. ניתן לחניכים להעלות רעיונות להצגות / מחזות זמר / ספרי ילדים שהיו רוצים להמציא / לכתוב / להמחז. בעזרת הצבעה דמוקרטית ותוך כדי שיחה, תתקבל החלטה על המופע אותו תעלו. (10 דק)

***עליכם לעבוד עם החניכים, ללוות את תהליך הכתיבה, בחירת התפקידים, הבימוי, החזרות וכל מה שמסביב ולעבוד על ההצגה אותה תעלו מול ההורים.

נספח א':

אריק איינשטיין - נולד בשם אריה לייב איינשטיין 26.11.2013-3.11.1939. היה זמר, פזמונאי, תסריטאי ושחקן ישראלי. היה חבר בלהקות הנח"ל, בצל ירוק, שלישיית גשר הירקון, החלונות הגבוהים וחבורת לול. שיתוף הפעולה שלו עם שלום חנוך ולהקת הצ'רצ'ילים הניב את אלבומי הרוק הראשונים בישראל. איינשטיין נחשב אחד הזמרים הישראליים החשובים ביותר. מבקר המוזיקה יואב קוטנר תיאר אותו כך: "אריק איינשטיין הוא יותר מאשר הזמר הישראלי הגדול ביותר. איינשטיין הוא ארץ ישראל האמיתית". (מתוך ויקיפדיה)

התיאטרון בישראל התפתח והתמסד עם השנים, מהצגות חובבניות שהעלו תלמידי בתי הספר שבמושבות ארץ ישראל עוד מסוף המאה התשע-עשרה, ועד לתיאטראות הגדולים והממוסדים של מדינת ישראל כיום, למשל: הבימה - בשנת 1928 הגיע לישראל תיאטרון הבימה, שפעל במוסקבה וערך מסע הופעות בעולם. התיאטרון השתקע בארץ והתאחד עם התיאטרון הארץ ישראלי. בהמשך בלט התיאטרון בהעלאת הצגות קלאסיות, ובסוף שנות החמישים הפך ל"תיאטרון הלאומי" של ישראל. הכוכבת הגדולה שלו, שזכתה לכינוי "מלכת התיאטרון הישראלי", הייתה חנה רובינא. הבימה העלתה מחזות קלאסיים ומתורגמים ואף עודדה יצירה מקומית ובמסגרתה פעלו המחזאים אהרן אשמן וש. שלום שהעלו מחזות מחיי החלוצים בארץ ישראל.

מרים רות - מרים רות (16 בפברואר 1910 - 13 בנובמבר 2005) הייתה סופרת ילדים עבריה, גננת ומחנכת ישראלית. היא נחשבת כחלוצה בתחום חקר ספרות הילדים העברית. רות יצרה כמה מן הספרים הנודעים ביותר לגיל הרך בספרות העברית החדשה, בהם ספרה הראשון "מעשה בחמישה בלונים" (1974), "הבית של יעל" ו"תירס חם". בסך הכול כתבה מעל לעשרים ספרים לילדים.

לאה גולדברג - לאה גולדברג (29 במאי 1911 - 15 בינואר 1970) היא מהמשוררים העבריים המפורסמים ביותר בעת החדשה, סופרת מבוגרים וילדים, מתרגמת, מבקרת וחוקרת ספרות, כלת פרס ישראל לספרות לשנת 1970. פרופסור לספרות השוואתית באוניברסיטה העברית בירושלים.

נספח ב:

המילה	השיר
גוזל	עוף גוזל
אדון	אדון שוקו
עולם	אני ואתה נשנה את העולם
גן	הילדה הכי יפה בגן
הביתה	כמה טוב שבאת הביתה
יפה	כשאת בוכה את לא יפה
בוקר	מה אתה עושה כשאתה קם בבוקר
אישה	קח לך אישה
שבת	שבת בבוקר יום יפה
רוח	רוח רוח (...למה לא תשכב לנוח)

נספח ג':

חידון ספרי ילדים:

1. כמה קומות היו בדירה להשכיר? 5
2. מה קרה לבלון של רוך? אביו ניפח אותו יתר על המידה
3. מי כתב את הבית של יעל ומעשה בחמישה בלונים? מרים רות
4. מי כתב את דירה להשכיר ואיה פלוטו? לאה גולדברג
5. מאיזה קיבוץ הכלב פלוטו? מגידו
6. מי חיפשה דירה בדירה להשכיר? היונה
7. אמא של מי הביאה בלונים לכולם? אמא של רותי
8. למה פלוטו ברח מהבית? כי נמאס לו להיות לבדו
9. איפה יעל ניסתה למצוא בית משלה? סל, מתחת לשולחן, ארגז.
10. מה הייתה הבעיה של הנמלה עם התרנגולת בדירה להשכיר? התרנגולת עצלה והנמלה חרוצה.

פעולה שלישית: פעילות שיא

יוצרים תרבות

מטרות הפעולה:

1. שהחניכים יחוו חוויה של יצירה - פיתוח דמיון ומסר.
2. שהחניכים יתנסו במגוון חוויות מפתחות- כתיבה, משחק, ארגון ועוד.
3. שהחניכים וההורים יחוו ערב תרבותי המשקף את התהליך אותו עברה הקבוצה

מהלך הפעולה:

מדריכים יקרים! זוהי פעולת השיא של החודש, אחרי שלמדנו על השפה העברית והבנו את החשיבות של התרבות הישראלית למפעל הציוני, הגיע הזמן שניצור תרבות בעצמנו! בפעולה השנייה במערך, החניכים בחרו את ההצגה אותה הם ימחזו. כדי להגיע לערב השיא הזה עליכם להתכונן מראש ביחד עם החניכים. לפניכם השלבים להפקת ערב מוצלח:

1. חלקו לחניכים תפקידים: תסריטאי, במאי, שחקנים, אחראי תפאורה, אחראי תלבושות וכו'.
2. עשו עם החניכים מספר חזרות על מנת להפיק תוצר ראוי ואיכותי.
3. ארגנו במועדון את הציוד שתצטרכו להצגה- במה, הגברה, תאורה, תפאורה וכו'.
4. פרסמו עם החניכים בצורה מקורית את האירוע והכינו הזמנות אישיות מושקעות להורים.
5. בערב ההצגה, כל שנותר הוא לעודד את קבוצתכם ולתת מילה טובה על יצירה ציונית אמיתית... ולהעלות את המופע!
בהצלחה!

פעולה רביעית: סיכום ופרידה קבוצתית

"גדולה היא אמנות ההתחלה, אבל גדולה יותר היא אומנות הסיום"

(הנרי ו. לונגפלו)

רקע

כל מערכת יחסים יציבה ומתמשכת בין בני אדם מכילה בתוכה גם מרכיבים של סיום ופרידה. פרידה מתייחסת לא רק לניתוקם של קשרים בין בני אדם, אלא גם לשינויים בהרגלים, בנוף אליו קשורים, ובכל אותם פרמטרים שנותנים תחושה בסיסית של בטחון. שלב פיזור ופרידה מקבוצה הוא סיומו של תהליך פסיכולוגי-חברתי שהתחיל עם ראשית קיום הקבוצה, והתרחש לאורך כל "ההיסטוריה" שלה. ניתן לראות את שלב הפרידה כחווית שיא בחיי הקבוצה. אחת התגובות הרגשיות המאפיינות סיום תהליך היא חרדה לקראת פרידה. המשמעות האישית הניתנת לפרידה היא תוצר של ניסיון קודם של פרידות אמיתיות או מדומות, שחוו אנשים במהלך חייהם. בהתגברות על תהליכי פרידה יש משום אופציה להתחזקות ולצמיחה – תחושה שההתמודדות אפשרית, למרות הצער.

תהליך הפרידה

א. טיפול ברגשות:

1. להכין את חברי הקבוצה לקראת "הסיום" המתקרב ולאפשר להם לחוות את הפרידה בשלבים.
2. לקלוט את המסרים הישירים והמרומזים של הרגשות הקשורים בפרידה.
3. לדון ברגשות קשים ואמביוולנטיים שמעלה הפרידה.

ב. הערכה:

1. יצירת הזדמנות להערכה עצמית הכוללת את סיכום החוויה בקבוצה ומתן דוגמאות ספציפיות בנושאים: היכן אני עומד ביחס למקום בו התחלתי, ואיך אני רואה את ההמשך.
2. קבלת משוב על עבודת הקבוצה.
3. מתן משוב למדריך.

ג. העברה:

1. למצוא את הדמיון בין התנסויות בתהליכי פרידה בקבוצה לבין התרחשותם של תהליכים כאלה במציאות.
2. לשמר תהליכי למידה כתוצאה משינויים שהפרט חווה בקבוצה כדי לנצלם להתמודדות עם חוויות שונות בחיים.
3. לרכוש מיומנויות התמודדות.

שיחה על דרכים לשמירה על קשר שיחה על דרכים לשמירה על קשר עם חניכים ועם הצוות עשויה לרכז את התהליכים הכואבים שבפרידה. חשוב לתת לגיטימציה לרגשות, ובה בעת חשוב לתת מקום לאזכור חוויות משותפות מוצלחות מחיי הקבוצה שגרמו

הנאה וסיפוק לחניכים. על המדריכים לעסוק בנושא הפרידה באופן מובנה ומושכל, ולהוביל מהלך רגשי נכון ומוצלח כדי להגיע לסיכום אופטימי וחיובי.

רגשות אופייניים המלווים תהליכי פרידה:

הכחשה: באה לידי ביטוי בהיעדרות חניכים ממפגשים חברתיים ומפעולות מתוכננות, וכתוצאה מכך המתח בפעילויות יורד.

אובדן: מתגברת תחושה של איבוד או הפחתה משמעותית של האינטימיות, התמיכה, החום והקרבה בקבוצה.

אשמה: עולה תחושת אשמה בשל ירידת המתח וירידה בתחושת השייכות.

עצב: עצב ואפטיה מתחילים להשתלט על הקבוצה. העצב מוליד לעתים הבעות של כעס, תלות ואכזבה.

התנגדות: מתפתחת התנגדות אישית למדריך ולקבוצה.

5 תנאים הנדרשים להתמודדות מוצלחת עם חווית הפרידה

1. קבלת העובדה שאכן מתרחשת פרידה.

2. שיתוף וחיזוק הקבוצה באמצעות סיפורי חוויות טובות מן העבר המשותף:

א. ראיית התהליך כולו: מאיפה התחלנו, איפה אנחנו היום?

3. מתן משוב מתמיד מצד המדריך והקבוצה לגבי מה שהושג בפעילויות השונות.

א. מה היה טוב? על מה כדאי לחזור בעתיד?

ב. מה היה פחות טוב? ממה כדאי להימנע?

4. פיתוח מבט מפוכח לבחינת העבר והסתכלות אופטימית לעתיד.

א. האם יש עניינים לא סגורים שנותרו מאחור? אם אפשר לסגור אותם – נפלא, ואם אי אפשר – האם ניתן לקרוא להם בשם?

ב. האם יש משהו חשוב שלא שמנו לב אליו ועכשיו יש לנו הזדמנות?

ג. מה האתגרים שלנו לעתיד?

ד. האם נוכל לדאוג ליישום הנ"ל?

5. חווית פרידה טובה, אישית וקבוצתית, רשמית ולא-רשמית

לסיכום, מכיוון שתהליך הפרידה כרוך, כאמור, ברגשות חזקים – על המדריך לנהוג ברגישות רבה. עליו לתת לגיטימציה לתחושות, להבהיר שמדובר בתחושות נורמליות, שעוברות על כל אחד ואחד. יש לזכור, שהפעילויות בנושא הפרידה יוצאות מנקודת מוצא של בחירה ושל כבוד. לפיכך, אין לכפות או ללחוץ על חניכים שאינם מעוניינים בכך להשתתף בפעילות.

למדריכים:

ישנן הרבה קבוצות שהדבר העיקרי שמאפיין אותן ומלכד אותן – היא אתה או את – המדריכים. לעיתים, כאשר מתבצעת החלפה של המדריך\ה בשנת הפעילות החדשה החניכים מרגישים אבודים ומפוזרים. לכן, חשוב מאד לאורך שנת הפעילות ובחודש האחרון לפעילות במיוחד, לגבש את הקבוצה סביב עצמה. להעניק לחניכים תחושה של שייכות לקבוצת ההדרכה ולא למדריך\ה. זכרו כי הם ממשיכים כקבוצה אחת יחד ומטרתנו הראשונית היא שהם יישארו מגובשים וירגישו בטוחים גם בשנת ההדרכה הבאה.

הצעות לפעילויות פרידה וסיכום שנה: טקס סיום קבוצתי

מדובר בערב סיום שנה קבוצתי בהפקה עצמית. יוצר חוויית עשייה משותפת והשקעה של כולם בפרידה.

1. מחלקים את הקבוצה לבעלי תפקידים) חשוב שלכל אחד יהיה תפקיד, אפשר בזוגות)
  2. לאחר מכן מקציבים זמן ויוצאים לעבודה.
  3. לאחר סיום הזמן/העבודה מקיימים את האירוע.
- התפקיד שלכם בכל הסיפור הזה הוא לדאוג שכולם לוקחים את תפקידיהם ברצינות ושלכולם יש מה לעשות. ובנוסף, לא להיות במקום המרכזי שאתם רגילים להיות בו: לתת לבעלי התפקידים לעשות את תפקידם – למנהל לנהל, לא. ציוד לדאוג לכולם לציוד וכו'.
  - חשוב לעודד שיתוף פעולה בין בעלי התפקידים.

תפקידים אפשריים:

- צוות תוכן טקס – בונים וכותבים את הטקס
- צוות אוכל – אחראים על החלוקה – מי מביא מה וכו.
- צוות תיעוד – אחראים על איסוף תמונות, פינוקים שחולקו ועוד במהלך השנה ויוצרים מצגת/קיר/בריסטול
- צוות תפאורה ועיצוב
- צוות ציוד ומנהלה
- ועוד.

סיפור בהמשכים

- כל חניך מקבל דף ועט וצריך לרשום משפט, עפ"י קטגוריות שהמדריך מקריא –
- הפעולה שהכי אהבתי, ,
- אכזבת השנה, הדבר שהפתיע אותי השנה_
- אני שמח שהסתיימה שנת הפעילות כי_ ...
- אני עצוב שהסתיימה שנת הפעילות כי_ ...
- הכי קשה לי עם סיום השנה זה ש_ ...
- הכי ריגש אותי השנה_ ...
- הכי טוב היה לי_ ...
- בכלל לא איכפת לי ש_ ...
- אילו יכולתי להתחיל מחדש את שנת הפעילות אז_ ...
- לסיום אני רוצה להגיד שאני מאוד מאוכזב מ..